

Examen HAVO
2018

tijdvak 2
dinsdag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 70 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De onderstaande speelfilms zijn gebaseerd op gebeurtenissen uit het verleden en staan in willekeurige volgorde:

- 1 In *Daens* probeert de Belgische priester Daens de leefomstandigheden van fabrieksarbeiders in de opkomende industrie in Aalst te verbeteren.
- 2 In *De scheepsjongens van Bontekoe* worden de belevenissen van drie scheepsjongens op het VOC-schip de Nieuw Hoorn in beeld gebracht.
- 3 In *De verovering van het Paradijs* zet ontdekkingsreiziger Columbus als eerste Europeaan voet aan land op een eiland voor de kust van Midden-Amerika.
- 4 In *De rebelse stad* protesteren rebelse jongeren van Provo tegen de massaconsumptie van de Nederlandse welvaartsmaatschappij.
- 5 In *Gandhi* verzet de Indiase leider Mahatma Gandhi zich tegen de Britse koloniale overheersing en wordt getoond hoe hij vermoord wordt in het pas onafhankelijke India.
- 6 In *Marie Antoinette* worden de Franse koning Lodewijk XVI en koningin Marie-Antoinette door een woedende menigte Franse democratische-revolutionairen naar Parijs gevoerd.

- 2p 1 Zet deze historische gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

In de zomer van 1566 weigerden drie Gelderse edelen, Floris van Pallandt, Willem van den Bergh en Willem van Batenburg, mee te werken aan de vervolging van ketteren in hun gewest.

- 3p 2 Geef aan:
- door welke gebeurtenis zij zich gesteund voelden door edelen uit andere Nederlandse gewesten en
  - welk **politiek** doel zij met hun weigering hadden en
  - met een voorbeeld dat hun weigering de calvinisten verder aanmoedigde.

Een bewering:

Met de benoeming van Alva als landvoogd in de Nederlanden bereikte Filips II een ander resultaat dan hij wilde.

- 2p 3 Leg dit uit.

Twee gebeurtenissen uit de geschiedenis van de Opstand in de Nederlanden:

- 1 In 1575 ging het Spaanse Rijk bankroet.
- 2 In 1576 gingen Nederlandse gewesten samenwerken in de Pacificatie van Gent.

2p **4** Beredeneer het verband tussen deze gebeurtenissen.

In 1585 veroverde het Spaanse leger Antwerpen. De inname van deze stad had gunstige gevolgen voor de ontwikkeling van de Republiek.

2p **5** Noem twee gevolgen van de inname van Antwerpen die bijdroegen aan de economische bloei van de Republiek.

Gebruik bron 1.

In de eerste jaren na oprichting van de VOC blijven de inkomsten ver achter bij de kosten. De Staten-Generaal ondersteunen de VOC met geld om deze verliezen te dekken.

3p **6** Ontleen aan de bron:

- twee oorzaken voor de hoge kosten die de VOC in de eerste jaren maakt en
- de politiek-militaire reden voor de Staten-Generaal om deze kosten toch te dekken.

Gebruik bron 1.

Uit deze bron blijkt dat er een verschil is tussen de overzeese expansie in de zeventiende eeuw en het modern imperialisme in de negentiende eeuw.

2p **7** Leg uit welk verschil dat is.

Gebruik bron 2.

Met dit schilderij kun je een aantal kanten van het bijzondere karakter van de Republiek in de Gouden Eeuw laten zien.

3p **8** Geef aan waardoor dit schilderij past bij:

- de moedernegotie en
- het burgerlijk karakter van de Republiek en
- de culturele bloei van de Republiek.

In het leven van Jean-Baptiste Belley (1746-1805), afkomstig uit Senegal (West-Afrika), vonden de volgende gebeurtenissen plaats:

- 1 Toen hij twee jaar oud was, in 1748, werd Belley gevangengenomen en als slaaf naar de Franse kolonie Saint-Domingue (het huidige Haïti in Midden-Amerika) gestuurd.
- 2 Nadat hij zich had weten vrij te kopen, nam Belley in 1791 deel aan een opstand op Saint-Domingue om democratische grondrechten in te voeren.
- 3 Op 4 februari 1794 hield Belley een redevoering in het Franse parlement, waarna met algemene stemmen werd besloten de slavernij af te schaffen.

Bij deze gebeurtenissen uit het leven van Belley passen verschillende kenmerkende aspecten (of onderdelen daarvan) van de achttiende eeuw.

- 3p **9** Geef bij elke gebeurtenis uit het leven van Belley een passend kenmerkend aspect van de achttiende eeuw.

Gebruik bron 3.

In dit fragment wordt een opvatting weergegeven die past bij de Verlichting.

- 2p **10** Leg uit welke opvatting dat is.

Moderne tijd

Gebruik bron 4.

Bij deze bron passen twee verschillende kenmerkende aspecten van de negentiende eeuw.

- 4p **11** Noem de twee kenmerkende aspecten die bij deze bron passen en geef bij elk kenmerkend aspect met een voorbeeld uit de bron aan, of er sprake is van continuïteit of van verandering.

Van het boek van Aletta Jacobs (*zie bron 4*) verscheen in 1977 een herdruk die veel werd verkocht.

- 2p **12** Verklaar de nieuwe belangstelling voor dit boek vanuit twee kenmerkende aspecten, een negentiende-eeuws kenmerkend aspect en een kenmerkend aspect van de tweede helft van de twintigste eeuw.

De onderstaande gebeurtenissen speelden zich af bij de Brandenburger Poort in Berlijn en staan in willekeurige volgorde.

- 1 Het uitroepen van de koning van Pruisen tot Duits keizer werd gevierd met een grote parade door de Brandenburger Poort.
- 2 De inlijving van het Sudetenland vlak na de Conferentie van München werd gevierd met een lichtshow op de Brandenburger Poort.
- 3 De West-Duitse bondskanselier Kohl liep na de val van de Berlijnse Muur door de Brandenburger Poort en begroette de Oost-Duitse premier Modrow.
- 4 Stakende Oost-Duitse arbeiders verwijderden de Sovjetvlag van de Brandenburger Poort bij de dood van Stalin.
- 5 Duitse soldaten, die terugkeerden van het front, marcheerden door de Brandenburger Poort bij de wapenstilstand in de Eerste Wereldoorlog.
- 6 Geallieerde soldaten marcheerden door de Brandenburger Poort bij de overwinning op nazi-Duitsland.

2p **13** Zet de gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 5.

Een interpretatie:

Dit beeldje geeft een mening weer over de rol van Bismarck in de totstandkoming van het Duitse keizerrijk.

2p **14** Leg met een verwijzing naar de bron uit, welke mening dat is.

Na de dood van Bismarck (in 1898) worden deze beeldjes (*zie bron 5*) in zeer grote aantallen geproduceerd en verkocht in Duitsland.

De grote aantallen beeldjes die geproduceerd en verkocht werden, kunnen gekoppeld worden aan twee verschillende kenmerkende aspecten van de negentiende eeuw.

4p **15** Noem beide kenmerkende aspecten en geef bij elk kenmerkend aspect aan, waardoor dit bij een van deze gegevens past.

De vlootpolitiek van keizer Wilhelm II vormde een oorzaak van de groeiende spanning tussen Duitsland en Groot-Brittannië vóór 1914.

2p **16** Geef aan:

- waarvoor Duitsland een grote vloot nodig had volgens Wilhelm II en
- waarom Groot-Brittannië een grote Duitse vloot een bedreiging vond.

Gebruik bron 6.

In deze bron komen verschillende oorzaken naar voren waardoor de Republiek van Weimar een moeilijke start heeft.

4p **17** Licht dit toe door:

- uit de bron twee van die oorzaken af te leiden en
- bij iedere oorzaak aan te geven waardoor deze heeft bijgedragen aan de moeilijke start van de Republiek van Weimar.

Gebruik bron 7.

Op deze foto zijn verschillende onderdelen van de nazi-ideologie te herkennen.

- 4p **18** Noem, telkens met een verwijzing naar de foto, twee onderdelen van de nazi-ideologie die met deze foto in beeld worden gebracht.

Twee gegevens:

- 1 Op 3 mei 1939 werd Maksim Litvinov ontslagen als minister van buitenlandse zaken van de Sovjet-Unie. Litvinov was Jood.
- 2 Op 23 augustus 1939 tekenden Duitsland en de Sovjet-Unie een niet-aanvalsverdrag.

Het ontslag van Litvinov wordt door veel historici gezien als een eerste stap naar het tekenen van het niet-aanvalsverdrag.

- 2p **19** Leg uit waardoor de eerste gebeurtenis de tweede gebeurtenis waarschijnlijk beter mogelijk maakte.

Gebruik bron 8.

Foto's als deze, van Duitse steden en hun bevolking, worden door de Amerikaanse regering gebruikt om de Amerikaanse bevolking te overtuigen van de politieke noodzaak van het Marshallplan.

- 2p **20** Geef aan:

- zonder bron welk buitenlands politiek doel de Amerikaanse regering met het Marshallplan wilde bereiken en
- met bron waardoor deze foto gebruikt kan worden om de steun van de Amerikaanse bevolking voor het Marshallplan te krijgen.

Gebruik bron 9.

De zes fragmenten van bron 9 gaan over belangrijke gebeurtenissen uit de Koude Oorlog. Hieronder staan zeven gebeurtenissen waarvan er zes bij de bronfragmenten passen:

- 1 de aankondiging van de Marshallhulp
- 2 de bouw van de Berlijnse Muur
- 3 de Blokkade van Berlijn
- 4 de Cubacrisis
- 5 de Hongaarse Opstand
- 6 de Praagse Lente
- 7 de val van de Muur

- 3p **21** Maak de juiste combinaties van bronfragment en gebeurtenis, door achter elke letter van het bronfragment het daarbij passende cijfer te noteren. Let op: je mag elke gebeurtenis maar één keer gebruiken. Er blijft één gebeurtenis over.

Gebruik bron 10.

Emmanuel Mounier (1905-1950) wordt gezien als voorstander van de beweging die streeft naar Europese eenwording. Uit dit fragment kun je zijn motivatie voor dat streven afleiden.

- 2p **22** Leg uit welk verband er bestaat tussen de Koude Oorlog en de motivatie van Mounier voor Europese eenwording.

In de jaren 1960 werd in Hongarije met goedkeuring van de Sovjet-Unie een nieuw economisch beleid ingevoerd. Boeren mochten voortaan een eigen stukje grond hebben en de producten daarvan op de markt verkopen. Door dit 'goulash-communisme' werd Hongarije, in vergelijking met andere Oostbloklanden, welvarender.

- 2p **23** Leg uit waarom de Sovjet-Unie juist in Hongarije dit nieuwe beleid toestond.

Op 5 augustus 1963 sloten de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie een verdrag waarbij beide landen vastlegden geen bovengrondse kernproeven meer te doen. Sommige historici beschouwen dit verdrag als een omslagpunt in de Koude Oorlog.

- 4p **24** Ondersteun het standpunt van deze historici door uit te leggen:
- welke invloed de Cubacrisis had op de totstandkoming van dit verdrag en
  - waardoor dit verdrag het begin kan worden genoemd van een nieuwe fase in de Koude Oorlog.

Gebruik bron 11.

Tekenaar Opland geeft in deze prent een mening weer over de invloed van de vijf Warschaupactlanden op het verloop van de Praagse Lente.

- 3p **25** Geef met twee verwijzingen naar de prent aan welke mening dat is.

Gebruik bron 12.

Twee interpretaties:

- 1 Sting beschrijft in zijn lied een ontwikkeling in de wapenwedloop in de jaren tachtig.
- 2 Sting wil met dit lied de blokvorming doorbreken.

- 3p **26** Licht beide interpretaties toe door aan te geven:
- op welke ontwikkeling in de wapenwedloop Sting reageert en
  - welke opvatting Sting hierover weergeeft en
  - waaruit blijkt dat Sting de blokvorming wil doorbreken.

Het succes van zangers als Sting (*zie bron 12*) past bij het kenmerkend aspect 'de Koude Oorlog'. Maar dit succes kan ook in verband worden gebracht met het kenmerkend aspect 'de toenemende welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen'.

- 1p **27** Geef aan welk verband dat is.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.